

Araştırma Makalesi • Research Article

Erken Çocukluk Döneminde Çocuk-Ebeveyn İlişkisi ile Çocukların Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizliklerinin İncelenmesi

Investigation of the Child-Parent Relationship with Loneliness and Social Dissatisfaction of Children in Early Childhood Period

Fatma Tezel Şahin ^a, Merve Şepitci Sarıbaş ^b, Eren Ertör ^{c,*}

^aProf. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, 06560, Ankara/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-2098-2411

^bGazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, 06560, Ankara/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-6969-7203

^cÖğr. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, SHMYO, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, 04100, Ağrı/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-7993-7773

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 03 Temmuz 2020

Düzeltilme tarihi: 18 Ekim 2020

Kabul tarihi: 27 Ekim 2020

Anahtar Kelimeler:

Ebeveyn Çocuk İlişkisi

Okul Öncesi Dönem

Sosyal Memnuniyetsizlik

Yalnızlık

ÖZ

Bu çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden çocukların çocuk-ebeveyn ilişkisi ile çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri arasında ilişki olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma, ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Araştırma, Ağrı il merkezindeki anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 295 çocuk ve bu çocukların anneleri ile yürütülmüştür. Elde edilen veriler Kruskal Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda anlamlı çıkan farklılıklarda grup farklılıkları Çoklu Karşılaştırma Testlerinden Sıra Ortalamaları ile incelenmiştir. Araştırma sonucunda Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu ile çocuğun doğum sırası arasında; Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Bağlanma Boyutu ile çocuğun kardeş sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeni incelendiğinde, erkek çocuklar lehine yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık görülmüştür.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 03 July 2020

Received in revised form 18 October 2020

Accepted 27 October 2020

Keywords:

Parent-child Relationship

Preschool Period

Social Dissatisfaction

Loneliness

ABSTRACT

In this study, it is aimed to determine whether there is a correlation between child-parent relationship with loneliness and social dissatisfaction of children attending preschool education. The research is designed as a descriptive study using the correlational survey model. The research has been conducted with 295 children and these children's mothers attending nursery classes and independent kindergartens in the city center of Ağrı Province. The data obtained is analyzed by Kruskal Wallis H Test and Mann-Whitney U Test. Among the Multiple Comparison Tests, mean ranking was conducted to examine the divergence between the groups in terms of the differences to be found significant as a result of the analysis. As a result of the study, it was determined that there was a statistically significant difference between the Positive Relationship Dimension of the Child-Parent Relationship Scale and the birth order of the child, and the Attachment Dimension of the Child-Parent Relationship Scale and the number of siblings of the child. When the gender variable was examined, a significant difference was observed in favor of boys on loneliness and social dissatisfaction levels.

1. Giriş

Çocuklar iletişim kurmalarına, sosyalleşmelerine, öğrenmelerine ve gelişmelerine fırsat tanıyan fiziksel, bilişsel, sosyal-duygusal birtakım özellik ve beceriler ile

dünyaya gelmektedirler. Fakat bu özellik ve becerilerin çocukta pozitif davranışlara dönüşebilmesi için doğumdan itibaren doğru bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir. Çocukların, erken yıllarda çevrelerindeki olaylara karşı merak duyduğu ve bu meraklarını gidermek için

*Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: eertor@gmail.com

çevresindeki kişilerle iletişime geçmeye yönelik atılımlarda bulunduğu gözlemlenmektedir (Micklo, 1995). Çocukların meraklarını gidermek için gösterdiği bu davranışlar bilişsel, fiziksel, dil ve motor gelişim alanlarının yanı sıra sosyal ve duygusal gelişim alanında da deneyimler edinmelerine fırsat sağlamaktadır (Karoğlu ve Ünüvar, 2017).

Çocukların iletişime geçme ve sosyalleşme süreci doğum ile başlamakta ve ömür boyu devam etmektedir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesinde, çocuğun ilk iletişim kurduğu kişiler olan anne-babalar ayrı bir öneme sahiptir (Tezel-Şahin, 2014). Anne-baba çocuğun ihtiyaçlarını zamanında gidererek ve onların dış dünyayı keşfetmelerine rehberlik ederek, sosyalleşme sürecine destek olmalıdırlar (Aydın, 2018). Çocukların hayatlarının ilk yıllarından itibaren ebeveynleri ile kurdukları etkileşimin ve iletişimin kalitesi, aldıkları bakım, kazandıkları bağımsızlık ve güven duygusu, onların duygusal ve sosyal açıdan sağlıklı kişiler olarak yetişmeleri bakımından son derece önemlidir (Gander, & Gardiner, 2015).

Anne-çocuk ilişkisinin, çocukların sosyal yeterlilikleri üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak etkileri bulunmaktadır (Tezel-Şahin, 2014). Annenin çocukla etkileşimi ve iletişimi sırasında ona model olması, çocuğun akranlarıyla olan ilişkilerini şekillendirmesi bakımından doğrudan bir etkiye sahiptir. Annenin çocuğun akranlarıyla sağlıklı bir iletişim içinde olmasını destekleyecek bir yaklaşım sergilemesi de dolaylı olarak çocuğun sosyal yeterliliğini etkilemektedir (Williams, Mastergeorge, & Ontai, 2010).

Anne-çocuk ilişkisi ve anneye bağlanma biçimi, çocuğun sosyal-duygusal gelişiminde, sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerilerinin kazanılmasında oldukça etkilidir. Yaşamın ilk yıllarındaki anneye bağlanma biçiminin etkileri, kişinin çocukluğundan yetişkinliğine kadar uzanmaktadır (Ural, Güven, Sezer, Efe-Azkeskin ve Yılmaz, 2015). Erikson'un psikososyal kuramına göre çocuğun güven duygusunun gelişimi, dünyaya gözlerini açması ile birlikte hayatında en önemli rolü oynayan annesi ile olan ilişkisinin türüne göre değişmektedir. Çocuk, annesinin onu terk etmeyeceğine ve ona önem verdiğine inandığında sağlıklı iletişim kurabilmekte ve güven duygusunu geliştirebilmektedir. Aksine çocuk, annesi ile sağlıklı iletişim kuramazsa ve annesinin kendisini terk edeceğine ve sevmediğine inanırsa güvensizlik duygusu gelişmektedir (Cüceloğlu, 2005). Yine sıcaklığa ve sevgiye dayalı olarak gelişen anne-çocuk ilişkisi çocuklardaki sosyal etkileşimi ve yeterliliği pozitif yönde desteklerken, çatışmaya dayalı anne-çocuk ilişkisi ise çocukların akranlarına karşı gösterebilecekleri olumsuz eylemleri arttırabilmektedir (Santos, Peceguina, Daniel, Shin, & Vaughn, 2013). Annesinden sevgi alt yapılı tepkiler ve davranışlar gören çocuklar, akranlarına da etkinlikler ve oyunlar esnasında benzer şekilde pozitif yönde tepkiler gösterebilmektedirler. Buna karşın, çocuğa gösterilen şiddet içerikli olumsuz tepkiler, çocukların akranlarına karşı bu yönde davranışlar sergilemelerine sebep olabilmektedir (Laible, 2006). Annenin çocuğa gösterdiği muamele, tutum, anlayış ve iletişim şekli çocuğun gelişimine doğrudan etki etmektedir. Anne-çocuk arasındaki ilişkiler üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında; baskıcı olmayan, iletişimi yüksek, hoşgörülü ve esnek annelerin, çocuklarının sağlıklı, duygusal ve toplumsal becerilere sahip olmasını

desteklediği görülmektedir (Yavuzer, 2006; Yavuzer, 2016).

Anne-çocuk ilişkisi, çocuğun empati gelişiminde ve paylaşma duygusu kazanmasında da oldukça etkilidir (Appleyard, Egeland, & Sroufe, 2007). Anne-çocuk ilişkisi aracılığıyla kazanılan bu beceriler, çocuğun öğretmeni ve akranları ile olan ilişkilerini şekillendirmekte ve olumlu ilişkiler içine girmesini sağlayarak sınıfa uyumunu kolaylaştırmaktadır (Pianta, Nimetz, & Benneth, 1997).

Okul öncesi eğitim kurumlarında, ev ortamından farklı olarak ileri düzey sosyal davranış kurallarıyla karşılaşan çocuk, ilk defa anne-babanın rehberliği olmadan akranlarıyla iletişimini nasıl başlatacağını, sürdüreceğini ve sonlandıracağını öğrenmeye başlamaktadır (Karoğlu ve Ünüvar, 2017). Çocukların okula başlamaları ile birlikte anne-babalarından daha çok akranları ile vakit geçirdikleri görülmektedir. Okul döneminde çocuklar, anne-babalarından ziyade akranları aracılığıyla çevreleri hakkında bilgiler ve kendilerine dair geri dönütler almaktadırlar (Santrock, 2016). Bu dönemde kurulan akran ilişkilerinin sağlıklı veya sağlıksız olması, çocuğun kabul gören davranışlar sergilemesi ve daha önceki aile yaşantıları ile yakından ilişkilidir.

Çocuğun, içinde bulunduğu çevreye uyum sağlayabilmesi ve topluma iç içe olabilmesi için, bulunduğu toplumun benimsediği sosyal davranışları ve kuralları bilmesi ve uygulaması gerekmektedir. Sosyal uyum, çocukların ait oldukları toplumların değer yargılarını, davranışlarını ve inanç sistemlerini edindikleri süreç olarak tanımlanmıştır (Gander, & Gardiner, 2015). Ayrıca sosyal uyum, kişilerin diğer insanlara uyum sağlayabilme becerileridir. Çocuğun sosyal yönden uyumlu görülebilmesi için, toplumun kabul ettiği tutum ve davranışları sergileyerek iletişim kurabilmesi, hem akran gruplarıyla hem de yetişkinlerle uyum içinde olabilmesi ve bu ilişkilerden doyum sağlayabilmesi gerekmektedir (Yavuzer, 2016).

Çocuğun sosyal uyum düzeyi aileden sonra akran ilişkileri sayesinde belirginleşir. Akran ilişkileri aynı yaş grubundaki ya da benzer yaş gruplarındaki çocukların ilişkilerini temsil etmektedir. Akran ilişkileri çocukların bazı becerileri kazanmaları ile oluşabilmektedir (Erten, 2012). Bu beceriler akran ilişkili becerilerdir. Arkadaşlarını takdir etme, oyuna davet etme, arkadaşlarıyla iletişimi başlatma, tartışmalara katılma, destekleyici veya desteklemeyici eleştirilerde bulunma, arkadaşlarının haklarını koruma, empati kurabilme, liderlik özellikleri gösterme, mizah anlayışına sahip olma vb. özellikler çocukların akran ilişkili becerilerini oluşturmaktadır (Önalın-Akfirat, 2006).

Akran ilişkileri özellikle erken dönemlerde olmak üzere insanın yaşamı boyunca oldukça önemlidir. Akran ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde kurulabilmesi ve sürdürülebilmesi, okul öncesi dönemde sosyal becerilerin sağlıklı bir şekilde kazanılması ile mümkün olmaktadır. Bununla ilgili olarak 2008 yılında Avrupa, Asya, Afrika, Kuzey, Güney ve Orta Amerika'dan 12 araştırmacı bir araya gelerek yaptıkları toplantılarda akran ilişkilerinde temel bazı kavramlar ve bu kavramların önemi üzerinde uzlaşmışlardır. Üzerinde fikir birliğine varılan hususlar; akran ilişkilerinin çocuklar için oldukça önemli olduğu, ait olma ve arkadaş olma ihtiyacının evrensel olduğu, çocukların pozitif kimlik kazanmalarında akran ilişkilerinin

etkili olduğu, çocukların akran ilişkilerine yönelik yapılan incelemelerin ve araştırmaların farklı yöntemlerinin bulunduğu (Kernan, Singer, & Swinnen, 2013) şeklindedir.

Akran ilişkilerinde sorun yaşayan çocukların, akran gruplarına dâhil edilmedikleri, dışlandıkları ve reddedildikleri görülmektedir. Bu durum çocukların kendilerini yalnız hissetmelerine sebep olmaktadır. Jones ve Hebb (2003), yalnızlık tanımlamalarında geçen temel noktalar üzerinde durmuş ve yalnızlığı, çocukların sosyal ilişkilerdeki eksiklikle alakalı, beklenti ve algılamaları ile ilişkili sübjektif ve istenmeyen yaşantılar olarak ele almışlardır. Yalnızlık, bireye acı veren istenmeyen bir duygu durumunu temsil etmektedir (Galanaki, 2004). Yalnızlığa yol açan sorunlardan biri de, okul öncesi dönemde görülmeye başlayan akran reddidir (Dodge, Lansford, Burks, Bates, Pettit, Fontaine, & Price, 2003). Akran reddi yaşayan çocuklar iki gruba ayrılmaktadırlar. Bunlardan bir kısmı reddedildiği için saldırganlık davranışı sergileyen ve akranları ile mücadeleye giren çocuklar, diğerleri ise geri çekilen-reddedilmiş yani yalnız kalmış çocuklardır. Geri çekilen-reddedilmiş çocuklar, utangaçlık, içe dönüklük, kaygınlık ve yalnızlık özelliklerini sergilemektedirler. Bu tür çocukların, akranlarının negatif yöndeki davranışlarına maruz kalma olasılıkları ve bu sebeple sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri yüksek olmaktadır. Akranları, bu çocukları oyun gruplarına katmamakta, aşağılamakta ve onlar yokmuş gibi davranmaktadırlar (Ergül, 2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri ile ilgili yapılan araştırmalarda, akranları tarafından dışlanan ve akran gruplarına dâhil edilmeyen çocukların yalnızlık duygusu yaşadıkları vurgulanmıştır (Yu, Zhang, & Yan, 2005). Akranları tarafından reddedilen çocukların da sosyal öğrenme yaşantılarından yoksun kaldıkları ve yalnızlık çektikleri ifade edilmektedir. Sosyal öğrenme yoksunluğunun ve yalnızlık duygusunun, çocukların diğer kişilerarası problemlerini de arttırabileceği üzerinde durulmuştur (Ladd, & Profilet, 1996). Öyle ki akranları tarafından kabul edilmeyip akran gruplarına dâhil edilmeyen yalnız çocukların, ilerleyen zamanlarda suç işleme, ruhsal bunalım, yalan söyleme, okul reddi, okul fobisi gibi birçok olumsuz davranışı sergileme olasılıkları daha yüksek olmaktadır.

Yalnız çocuklar sosyal ilişkilerinde kötümser olmakta ve uzun süren arkadaşlıklar kuramamaktadırlar (Beal, 2006). Sosyal ilişkileri gelişmemiş olan çocukların yalnızlık düzeylerinde ve negatif yöndeki kendilik algılarında artış gözlenebilmekte, bu durum da çocuğun sosyal yaşamdan kaçınmasına, sosyal olarak memnuniyetsiz olmasına ve dışlanmasına sebep olabilmektedir (Bülgür, 2018). Buna karşın akranları tarafından sevilen ve kabul edilen çocuk, ait olma ihtiyacını karşılamakta ve istediği düzeyde ilişkiler yaşamaktadır (Demir ve Tarhan, 2001). Okul öncesi dönemde çocuğun akranlarıyla güvene bağlı geliştirdiği sosyal ilişki, çocuğun sosyal memnuniyetini arttırmaktadır (Kendall, 2007).

Çocukların dışlanma, akran gruplarına dâhil edilmeme, akran reddi, yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik gibi durumları yaşamamaları için toplum tarafından kabul görmüş davranışları sergilemeleri ve sosyal becerileri kazanmış olmaları gerekmektedir (Özdemir-Topaloğlu, 2013). Bu durumların yaşanmasında, sosyal becerilerin kazanılmasında ya da çocukların yalnız veya sosyal olarak

memnuniyetsiz olabilmelerinde anne-çocuk ilişkisi kilit noktayı oluşturmaktadır (Bülgür, 2018).

Kochel, Bagwell, Ladd ve Rudolph'un (2017), bir arkadaşına sahip olmak ve iyi bir şekilde sevilme olan pozitif akran ilişkilerinin iki yönünün, depresif belirtileri ve akran mağduriyeti arasındaki muhtemel ilişkiyi incelemeyi amaçladıkları araştırmada, pozitif akran ilişkilerinin kişiyi koruyucu etkisinin olduğunun yanı sıra depresif belirtiler gösteren çocukların akran ilişkilerinde başarısız olduğu ve bu çocukların daha az arkadaşları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca depresif davranışların akran mağduriyetine de yol açtığı ve akranları tarafından kabul görmüş çocukların akran mağduriyeti bakımından daha az risk taşıdıkları görülmüştür. Tozkoparan (2014) da çocukların algısına göre ailede alınan sosyal destek, anne-baba tutumu ve akran ilişkilerini bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçladığı araştırmasında, ailede algılanan sosyal destek arttıkça çocukların rapor ettikleri akran ilişkilerinin daha iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Günümüzde baba-çocuk ilişkilerinin de anne çocuk ilişkileri kadar önemli olduğu birçok araştırma tarafından ortaya koyulmasına karşın, baskın şekilde çocuktan birinci derecede sorumlu olarak anneler görülmektedir. Anne-çocuk ilişkilerinin çocuğun akran ilişkilerini etkilediği düşünüldüğünde, çocukların yalnızlıkları ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri üzerinde de etkili olduğu aşikârdır. Bu noktada çocuk-ebeveyn ilişkisi ile çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerinin incelenmesi önemli görülmektedir. Bu araştırmada; Ağrı ilinde okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların ebeveyn ilişkileri ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri incelenerek, çocuk-ebeveyn ilişkisi ile çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır:

- 1- Çocuk ebeveyn ilişkisi, çocuğun cinsiyetine göre değişmekte midir?
- 2- Çocuk ebeveyn ilişkisi, çocuğun kardeş sayısına göre değişmekte midir?
- 3- Çocuk ebeveyn ilişkisi, çocuğun doğum sırasına göre değişmekte midir?
- 4- Çocuk ebeveyn ilişkisi, çocuğun anne yaşına göre değişmekte midir?
- 5- Çocuk ebeveyn ilişkisi, çocuğun anne öğrenim durumuna göre değişmekte midir?
- 6- Çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyi cinsiyetine göre değişmekte midir?
- 7- Çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyi kardeş sayısına göre değişmekte midir?
- 8- Çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyi doğum sırasına göre değişmekte midir?
- 9- Çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyi anne yaşına göre değişmekte midir?
- 10- Çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyi anne öğrenim durumuna göre değişmekte midir?

11- Çocuk ebeveyn ilişkisi ile çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveyn ilişkileri ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri incelenerek, çocuk-ebeveyn ilişkisi ile çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri arasında ilişki olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Bu model, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma desenleridir (Fraenkel, Wallen, & Hyun, 1993; Karasar, 2009).

2.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

2019-2020 eğitim-öğretim yılında Ağrı il merkezinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ve anneleri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evrenden seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme (Büyüköztürk, 2007) ile belirlenen 295 çocuk ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. Örneklem grubunun 153'ünün kız çocukları oluştururken, 142'sini erkek çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların kardeş sayısına bakıldığında 33'ünün tek çocuk, 107'sinin iki kardeş, 72'sinin üç kardeş, 83'ünün ise dört ve daha fazla kardeş olduğu saptanmıştır. Doğum sırasına bakıldığında ise, çocukların 119'unun ilk çocuk, 76'sının ortanca veya ortancalardan biri, 100'ünün ise son çocuk olduğu belirlenmiştir. Çocukların annelerinin yaşlarına bakıldığında, annelerin 27'sinin 25 yaş ve altında, 90'ının 26-30 yaş aralığında, 93'ünün 31-35 yaş aralığında, 68'inin 36-40 yaş aralığında, 17'sinin ise 41 yaş ve üstünde olduğu ortaya çıkmıştır. Annelerin öğrenim durumuna bakıldığında ise, 23'ünün okuryazar olmadığı, 112'sinin okuryazar veya ilkökul mezunu olduğu, 32'sinin ortaokul mezunu olduğu, 47'sinin lise mezunu olduğu ve 81'inin de üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, annelerin ve çocuklarının demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan "Anneler ve Çocuklar İçin Genel Bilgi Formu", çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinin belirlenmesi için "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" ve çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerinin belirlenmesi için "Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği" kullanılmıştır.

2.3.1. Anneler ve Çocuklar İçin Genel Bilgi Formu

Araştırmada, annelerin ve çocukların demografik bilgilerine ulaşabilmek amacıyla "Anneler ve Çocuklar İçin Genel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen formda çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, annenin yaşı ve öğrenim durumu gibi sorulara yer verilmiştir.

2.3.2. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği

Ölçek Pianta (1992) tarafından, ebeveyn çocuk ilişkisini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Özkan (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçek, çatışma alt boyutu 14 madde, bağlanma alt boyutu 6 madde ve olumlu ilişki alt boyutu 10 madde olmak üzere üç alt boyuttan ve toplam 30 maddeden oluşmuştur. Ölçek 5'li likert şeklinde bir ölçek olup (1) "kesinlikle uygun değil", (2) "uygun değil", (3) "kararsızım", (4) "uygun olabilir", (5) "kesinlikle çok uygun" olarak cevaplanmaktadır. Ölçekte çatışma alt boyutundaki olumsuz ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır (Özkan, 2014).

Ölçeğin iç tutarlılık anlamında güvenilirlik katsayısı Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanmıştır. Alt boyutların iç tutarlılık katsayıları sırasıyla 0,72, 0,74 ve 0,53 olduğu görülmüştür. Madde sayısı 30 olan çocuk ebeveyn ilişki ölçeğinin güvenilirlik katsayısı ise 0,77 olarak hesaplanmıştır (Özkan, 2014).

2.3.3. Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği

Cassidy ve Asher, (1992) tarafından geliştirilmiş olan Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği, okul öncesi dönem çocuklarının yalnızlık ve memnuniyetsizlik düzeylerini ölçmek için kullanılmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Yazıcı, Duyan ve Gelbal (2013) tarafından yapılmıştır.

Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği, toplam 23 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Maddelerde belirtilen ifadeler, çocukların "Evet", "Bazen" ve "Hayır" cevaplarından birini vermeleri istenmektedir. Ölçekte yer alan 1, 3, 4, 6, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 18, 20, 21 ve 23. maddeler çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyini değerlendirmede kullanılmakta; 2, 5, 7, 11, 13, 15, 19 ve 22. maddeler çocukların hobilerini ve ilgilerini belirlemeye yardımcı olan "dolgu=filler" sorularını içerdiği için yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyini belirlemede analize dâhil edilmemektedir. Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği'ndeki 1, 3, 4, 8, 10, 14, 16, 18, 21 ve 23. maddeler "Evet=1", "Bazen=2" ve "Hayır=3"; 6, 9, 12, 17 ve 20. maddeler tersine "Evet=3", "Bazen=2" ve "Hayır=1" olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puan ise 45'tir. Maddelere verilen yanıtlar sonucunda yüksek puanların elde edilmesi yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyinin yüksek; düşük puanların elde edilmesi ise yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyinin düşük olduğunu ifade etmektedir (Yazıcı, Duyan ve Gelbal, 2013).

Araştırmalar sonucunda ölçeğin madde-toplam puan korelasyonlarının 0,265 ile 0,541 arasında değiştiği ortaya çıkmıştır. Madde-toplam puan korelasyonlarının istendik düzeyde olması, bu maddelerle oluşan ölçeğin güvenilir olduğu sonucunu da doğurmuştur. Test-tekrar test yöntemi sonucunda çocukların ölçekten aldıkları puanlar arasındaki

korelasyon 0,849 ($p=000$) olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuç puanlar arasında tutarlılık olduğunu göstermektedir. Ölçek maddelerinin iç tutarlılığını veren Cronbach Alpha Katsayısına bakıldığında ise 0,759 olarak belirlenmiştir. Test-tekrar test yöntemi ve iç tutarlılık katsayısının her ikisi de yüksek bulunmuştur. Bu durum ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Yazıcı, Duyan ve Gelbal, 2013).

2.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama araçlarının kullanılabilmesi için gerekli olan izinler, ölçek çalışmalarını yapmış kişilerden alınmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanacağı okullara dair izinler Millî Eğitim Bakanlığı'ndan alınmıştır. Uygulamanın yapılacağı gün ve tarih okul yetkilileri ile görüşülüp belirlenmiştir. "Anneler ve Çocuklar İçin Genel Bilgi Formu" ve "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" sınıf öğretmenleri tarafından uygulama yapılan çocukların annelerine gönderilmiş ve anneleri tarafından doldurulmuştur. "Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği"ne ait veriler ise araştırmacılar tarafından boş bir sınıf ortamında çocuklarla yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. "Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği"ne ilişkin görüşmeler, her bir çocuğun ölçekte yer alan sorulara evet-bazen-hayır şeklinde cevaplar vermelerine dayanmaktadır. Ölçeğin uygulanma süresi her çocuk için yaklaşık 20-25 dakika kadar sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Analizler öncesinde veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmış, incelemeler sonucunda kayıp ve uç değere rastlanmamıştır.

Bunun yanı sıra Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve verilerin normal dağılıp dağılmadığı tespit edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda, Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği olumlu ilişki boyutu için anlamlılık düzeyi $p=0,000$, bağlanma boyutu için anlamlılık düzeyi $p=0,000$, çatışma boyutu için anlamlılık düzeyi $p=0,000$ ve Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği için anlamlılık düzeyi $p=0,000$ olarak bulunmuştur. Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda p değerlerinin $\alpha(\text{Sig.})=0,05$ 'ten küçük çıkması verilerin normal dağılmadığına işaret etmektedir (Mertler, & Vannatta, 2005). Verilerin normal dağılmamasından dolayı verilerin analizi parametrik olmayan testlerle yapılmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların ebeveyn ilişkilerini, yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerini ayrıca bunlar arasındaki ilişkiyi belirlemek için veriler bağımsız değişkenin kategori sayısına bağlı olarak Kruskal Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi ile incelenmiştir. Anlamlı çıkan farklılıklarda, grup farklılıklarının ortaya koyulabilmesi amacıyla Çoklu Karşılaştırma testlerinden Sıra Ortalamaları kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler için ise Spearman Sıralama Korelasyon Katsayısı kullanılmış olup, anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

2.6. Etik Kurul

Yapılan bu çalışmada bilimsel kurallara, etik kurallara ve alıntı kurallarına uyulduğu, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 03.04.2020 tarihinde 95531838-050.99 sayılı karar ile etik kurul belgesinin alındığı; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin ve Editörü'nün" hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun sorumlu yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt edilmiştir.

2.7. Yazar Çatışması

Bu çalışmada tüm yazarlar eşit oranlarda katkı sağlamış olup herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

2.8. Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı Ağrı il merkezinde anasınıfına ve anaokuluna devam eden 295 çocuk ve bu çocukların anneleri ile sınırlıdır.

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmanın amacına yönelik olarak, demografik özelliklere göre çocuk-ebeveyn ilişkisi, yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik ile ilgili tablolara, ayrıca çocuk-ebeveyn ilişkisi ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik ölçekleri arasındaki korelasyon tablosuna yer verilmiştir.

Çocuğun Cinsiyeti	Çocuk Ebeveyn İlişkileri						
	N	Olumlu İlişki Boyutu		Bağlanma Boyutu		Çatışma Boyutu	
		Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
Kız	153	153,96	23556,00	155,27	23757,00	157,14	24043,00
Erkek	142	141,58	20104,00	140,16	19903,00	138,15	19617,00
Mann-Whitney U Testi		U	p	U	p	U	p
Sonuçları		9951,000	0,212	9750,000	0,128	9464,000	0,056

Tablo 1. Çocuğun Cinsiyetine Göre Çocuk Ebeveyn İlişikisine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Tablo 1 incelendiğinde, yapılan Mann-Whitney U Testi sonuçlarına göre, çocukların cinsiyeti ile Çocuk Ebeveyn İlişkileri Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu ($U=9951,000$;

$p=0,212$; $p>0,05$), Bağlanma Boyutu ($U=9750,000$; $p=0,128$; $p>0,05$) ve Çatışma Boyutu ($U=9464,000$; $p=0,056$; $p>0,05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Tablo 2. Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Çocuk Ebeveyn İlişisine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Çocuğun Kendisi Dâhil Kardeş Sayısı	Çocuk Ebeveyn İlişkileri						
	N	Olumlu İlişki Boyutu		Bağlanma Boyutu		Çatışma Boyutu	
		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması	
Tek çocuk	33	129,95		131,23		137,62	
İki kardeş	107	162,48		160,05		160,48	
Üç kardeş	72	149,02		127,69		128,94	
Dört ve daha fazla kardeş	83	135,62		156,75		152,57	
Toplam	295						
Kruskal Wallis H Testi Analiz Sonuçları	Sd	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
	3	6,341	0,096	8,392	0,039*	6,624	0,085

*p<0,05

Tablo 2 incelendiğinde, yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, kardeş sayısı ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu puanları [$\chi^2(3)=6,341$; p=0,096; p>0,05] ve kardeş sayısı ile Çatışma Boyutu puanları [$\chi^2(3)=6,624$; p=0,096; p>0,05] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Buna karşın Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Bağlanma Boyutu ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılığın meydana geldiği görülmektedir [$\chi^2(3)=8,392$; p=0,039; p<0,05]. Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak

için Sıra Ortalamalar Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, farklılığın üç ile dört ve daha fazla kardeş olan çocuklar arasında (p=0,034, p<0,05) ve iki ile üç kardeş olan çocuklar arasında (p=0,013, p<0,05) meydana geldiği görülmüştür. İki kardeş olan çocukların bağlanma boyutu puanlarının üç kardeş olan çocuklardan, dört ve daha fazla kardeş olan çocukların bağlanma boyutu puanlarının ise üç kardeş olan çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Çocuğun Doğum Sırasına Göre Çocuk Ebeveyn İlişisine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Çocuğun Doğum Sırası	Çocuk Ebeveyn İlişkileri						
	N	Olumlu İlişki Boyutu		Bağlanma Boyutu		Çatışma Boyutu	
		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması	
İlk çocuk	119	139,83		147,37		143,47	
Ortanca veya ortancalardan biri	76	135,16		137,97		139,23	
Son çocuk	100	167,48		156,37		160,05	
Toplam	295						
Kruskal Wallis H Testi Analiz Sonuçları	Sd	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
	2	8,053	0,018*	2,027	0,363	3,139	0,208

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde, yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, doğum sırası ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Bağlanma Boyutu puanları [$\chi^2(2)=2,027$; p=0,363; p>0,05] ve doğum sırası ile Çatışma Boyutu puanları [$\chi^2(2)=3,139$; p=0,208; p>0,05] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Buna karşın Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu ile doğum sırası arasında anlamlı bir farklılığın meydana

geldiği görülmektedir [$\chi^2(2)=8,053$; p=0,018; p<0,05]. Farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Sıra Ortalamaları Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, farklılığın ortanca ile son çocuk (p=0,034, p<0,05) ve ilk çocuk ile son çocuk olan çocuklar arasında (p=0,013, p<0,05) meydana geldiği görülmüştür. Son çocuk olan çocukların Olumlu İlişki Boyutu puanlarının hem ilk çocuk hem de ortanca çocuk olan çocukların puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Anne Yaşına Göre Çocuk Ebeveyn İlişisine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Anne Yaşı	Çocuk Ebeveyn İlişkileri						
	N	Olumlu İlişki Boyutu		Bağlanma Boyutu		Çatışma Boyutu	
		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması	
25 yaş ve altı	27	126,91		165,57		131,09	
26-30 yaş	90	152,68		150,23		146,39	
31-35 yaş	93	143,85		135,32		141,86	
36-40 yaş	68	152,32		153,10		159,38	
41 yaş ve üstü	17	162,15		157,26		171,44	
Toplam	295						
Kruskal Wallis H Testi Analiz Sonuçları	Sd	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
	4	2,793	0,593	3,717	0,446	4,074	0,396

Tablo 4 incelendiğinde, yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, anne yaşı ile çocukların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu puanları [$\chi^2(4)=2,793$;

p=0,593; p>0,05], Bağlanma Boyutu puanları [$\chi^2(4)=3,717$; p=0,446; p>0,05] ve Çatışma Boyutu puanları [$\chi^2(4)=4,074$; p=0,396; p>0,05] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Tablo 5. Anne Öğrenim Durumuna Göre Çocuk Ebeveyn İlişkinine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Anne Öğrenim Durumu	Çocuk Ebeveyn İlişkileri						
	N	Olumlu İlişki Boyutu		Bağlanma Boyutu		Çatışma Boyutu	
		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması		Sıra Ortalaması	
Okur-yazar değil	23	158,50		141,28		133,22	
Okur-yazar, ilköğretim mezunu	112	143,44		147,76		144,33	
Ortaokul mezunu	32	147,34		142,97		133,39	
Lise mezunu	47	160,53		156,56		165,36	
Üniversite mezunu	81	144,31		147,25		152,96	
Toplam	295						
Kruskal Wallis H Testi Analiz Sonuçları	Sd	χ^2	p	χ^2	p	χ^2	p
	4	1,843	0,765	0,737	0,947	4,064	0,397

Tablo 5 incelendiğinde, yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, anne öğrenim durumu ile çocukların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu puanları [$\chi^2(4)=1,843$; $p=0,765$; $p>0,05$], Bağlanma Boyutu puanları [$\chi^2(4)=0,737$; $p=0,947$; $p>0,05$] ve Çatışma Boyutu puanları [$\chi^2(4)=4,064$; $p=0,397$; $p>0,05$] arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Tablo 6. Çocuğun Cinsiyetine Göre Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizliklerine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Çocuğun Cinsiyeti	Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik		
	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
Kız	153	134,68	20606,50
Erkek	142	162,35	23053,50
Mann-Whitney U Testi Sonuçları	U	p	p
	8825,500	0,005*	0,005*

Tablo 6 incelendiğinde, yapılan Mann-Whitney U Testi sonuçlarına göre, çocukların cinsiyeti ile Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($U=8825,500$; $p=0,005$; $p<0,05$). Puan ortalamalarına bakıldığında erkek çocuklarının yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanlarının kız çocukların puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizliklerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Çocuğun Kendisi Dâhil Kardeş Sayısı	Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik		
	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
Tek çocuk	33	149,53	
İki kardeş	107	143,94	
Üç kardeş	72	145,47	
Dört ve daha fazla kardeş	83	154,82	
Toplam	295		
Kruskal Wallis H Testi Analiz Sonuçları	Sd	χ^2	p
	3	0,854	0,836

Tablo 7 incelendiğinde, yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, kardeş sayısı ile Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür [$\chi^2(3)=0,854$; $p=0,836$; $p>0,05$].

Tablo 8. Çocuğun Doğum Sırasına Göre Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizliklerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Çocuğun Doğum Sırası	Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik		
	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
İlk çocuk	119	147,89	
Ortanca veya ortancalardan biri	76	161,83	
Son çocuk	100	137,61	
Toplam	295		
Kruskal Wallis H Testi Analiz Sonuçları	Sd	χ^2	p
	2	3,512	0,173

Tablo 8 incelendiğinde, yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, çocuğun doğum sırası ile Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür [$\chi^2(2)=3,512$; $p=0,173$; $p>0,05$].

Tablo 9. Anne Yaşına Göre Çocukların Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizliklerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Anne Yaşı	Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik		
	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı
25 yaş ve altı	27	168,54	
26-30 yaş	90	149,65	
31-35 yaş	93	142,80	
36-40 yaş	68	147,46	
41 yaş ve üstü	17	137,29	
Toplam	295		
Kruskal Wallis H Testi Analiz Sonuçları	Sd	χ^2	p
	4	2,236	0,692

Tablo 9 incelendiğinde, yapılan Kruskal Wallis H Testi sonuçlarına göre, anne yaşı ile çocukların Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür [$\chi^2(4)=2,236$; $p=0,692$; $p>0,05$].

Tablo 10. Anne Öğrenim Durumuna Göre Çocukların Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizliklerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Anne Öğrenim Durumu	Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik		
	N	Olumlu İlişki Boyutu	
		Sıra Ortalaması	
Okur-yazar değil	23	154,78	
Okur-yazar, ilköğretim mezunu	112	131,41	
Ortaokul mezunu	32	153,00	
Lise mezunu	47	140,33	
Üniversite mezunu	81	154,87	
Toplam	295		
Kruskal Wallis H Testi	Sd	χ^2	p
Analiz Sonuçları	4	2,912	0,573

Tablo 10 incelendiğinde, yapılan varyans analizi sonuçlarına göre, çocuğun anne öğrenim durumu ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri ($F_{(4-220)}=0,974$, $p>0,05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 11. Çocuk Ebeveyn İlişkileri Ölçeği ve Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları

Değişkenler		Olumlu İlişki Boyutu	Bağlanma Boyutu	Çatışma Boyutu
Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik	r	-0,212	-0,175	-0,153
	p	0,000	0,003	0,009
	N	295	295	295

Tablo 11 incelendiğinde, çocuk ebeveyn ilişki ölçeği olumlu ilişki boyutu ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanları arasındaki ilişki $r=-0,212$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayının, negatif çıkmasından dolayı değişkenler arasında ters yönde; $|r|<0,30$ olmasından dolayı ise zayıf düzeyde bir ilişki olduğu, olumlu ilişki boyutu arttıkça yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanının düştüğü görülmektedir.

Çocuk ebeveyn ilişki ölçeği bağlanma boyutu ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanları arasındaki ilişki $r=-0,175$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayının, negatif çıkmasından dolayı değişkenler arasında ters yönde; $|r|<0,30$ olmasından dolayı ise zayıf düzeyde bir ilişki olduğu, bağlanma boyutu arttıkça yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanının düştüğü görülmektedir.

Çocuk ebeveyn ilişki ölçeği çatışma boyutu ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanları arasındaki ilişki $r=-0,153$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayının, negatif çıkmasından dolayı değişkenler arasında ters yönde; $|r|<0,30$ olmasından dolayı ise zayıf düzeyde bir ilişki olduğu, çatışma boyutu arttıkça yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanının düştüğü görülmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın birinci alt problemine cevap bulabilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun cinsiyeti ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu, Bağlanma Boyutu ve Çatışma Boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır. Çocukların cinsiyetleri ne olursa olsun ebeveynleri için değerlidir. Ebeveyn olmanın sorumlulukları cinsiyet gözetmeksizin her çocuk için aynıdır. Annelerin çocukları ile ilişkilerinde,

çocuğun cinsiyetinden çok annenin tutumu ve özellikleri etkili olabilmektedir. Yine çocuklar cinsiyet gözetmeksizin doğaları gereği anneleri ile güvenli bağlar kurmak istemekte, ilişkilerinde sevgiye ve sıcaklığa önem vermektedirler. Bu sebeple, cinsiyet ile anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir farklılığın çıkmadığı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında çalışma bulgularını destekler nitelikte, çocuğun cinsiyeti ile çocuk ebeveyn ilişkisi arasında anlamlı bir farkın olmadığını ortaya koymuş araştırmalar görmek mümkündür (Kök ve Ünal, 2018). İlaslan (2009), çocukların ebeveynlerine bağlanma davranışlarını farklı değişkenler açısından incelediği araştırmasında, çocukların bağlanma davranışlarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini ortaya çıkarmıştır. Zhang ve Chen (2010) Child-Parent Relationship Scale ölçeğinin Çin okul öncesi çocukları için uyarlamasını yaptıkları ve anne-baba-çocuk ilişkilerini inceledikleri araştırmada, çocukların cinsiyetleri ile anne-çocuk ilişkileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Saygı (2011) araştırmasında çocuğun cinsiyetinin Ebeveyn-Çocuk İlişki Ölçeği'nin toplam puanlarını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Dereli ve Dereli'nin (2017) yaptığı çalışma sonucunda, ebeveyn-çocuk ilişkileri alt boyutlarından olumlu ilişkiler ve puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaların yanı sıra, araştırma bulgularından farklı olarak, ebeveyn çocuk ilişkisi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farkın olduğunu ortaya koyan çalışmaları da görmek mümkündür. Ummanel (2007) yaptığı araştırmanın sonucunda, cinsiyetin aile çocuk ilişkisinin ayrılmamış reddetme boyutu üzerinde anlamlı bir fark meydana getirdiği ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların çocukların cinsiyetlerinden ziyade mizaç özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun kardeş sayısı ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Bağlanma Boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını test etmek için Sıra Ortalamaları Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, farklılığın üç ile dört ve daha fazla kardeş olan çocuklar arasında ve iki ile üç kardeş olan çocuklar arasında meydana geldiği görülmüştür. İki kardeş olan çocukların Bağlanma Boyutu puanlarının üç kardeş olan çocuklardan, dört ve daha fazla kardeş olan çocukların Bağlanma Boyutu puanlarının ise üç kardeş olan çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşın çocukların kardeş sayısı ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu ve Çatışma Boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Çocuk sayısının artması ile birlikte annelere düşen görev ve sorumluluklarda da artışlar meydana gelmektedir. Az sayıdaki çocukların bakımı ile çok sayıdaki çocukların bakımı aynı olmamaktadır. Ebeveynlerin çok sayıdaki çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaları ve bakımını sağlamaları, duygusal, fiziksel, maddi ve manevi açıdan daha zor olmaktadır. Çocuk sayısının artması ile birlikte anne yaşında da meydana gelen artış, annelerin fiziksel olarak çocukları ile daha az etkileşimde bulunmalarına sebep olabilmektedir. Çocuk sayısının artması ile birlikte her çocuk için zamanın, aktivitenin ve ilginin bölünmesi de anne-çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu sebeple iki kardeş olan çocukların, Ebeveyn İlişki Ölçeği Bağlanma Boyutundan üç kardeş olanlardan anlamlı

derecede yüksek puanlar aldığı düşünülmektedir. Bazı durumlarda ise kardeş sayısının fazla olması annelerin yükünü azaltabilmekte, bazı kardeşler farklı şekillerde annelerine yardım edebilmekte ya da diğer kardeşlerine bakabilmektedirler. Bu durumun, dört ve daha fazla sayıda kardeş olan çocukların üç kardeş olan çocuklardan anlamlı derecede yüksek puanlar almalarına sebep olduğu düşünülmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde, çocuk sayısının artması ile birlikte kurulan iletişimin niteliğinin azaldığına işaret eden çalışmaları görmek mümkündür. Paquette, Bolte, Turcotte, Dubeau ve Bouchard'ın (2000) ebeveyn tutumları temelinde farklı ebeveynlik çeşitlerini incelemeyi amaçladıkları araştırmalarında, ailedeki çocuk sayısının artması ile birlikte duygusal destek, fiziksel oyun, temel bakım gibi konulardaki ilginin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Mehall, Spinrad, Eisenberg ve Gaertner (2009), anne ve baba katılımına yönelik olarak bebek özelliklerini ve evlilik ilişkisini incelemeyi amaçladıkları araştırmalarında, kardeş sayısının artmasıyla birlikte annelerin çocuklarıyla daha az ilgilenmeye başladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Buna karşın literatürde kardeş sayısı ile ebeveyn çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koymuş çalışmaları da görmek mümkündür (Dereli ve Dereli, 2017; Saygı, 2011). Bu araştırmalarda farklılıkların meydana gelmemesinin sebebi, çocuk sayısının artması ile birlikte, çocukların yetiştirilmelerinde kardeşlerin etkin rol üstlenmesi olarak görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun doğum sırası ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını test etmek için Sıra Ortalamaları Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmış, olumlu ilişki boyutundaki farkın ortanca ile son çocuklar ve ilk çocuk ile son çocuklar arasında meydana geldiği görülmüştür. Puan ortalamalarına bakıldığında son çocukların puan ortalamalarının hem ortanca çocukların hem de ilk çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın çocuğun doğum sırası ile Ebeveyn Çocuk İlişkisi Bağlanma Boyutu ve Çatışma Boyutu arasında anlamlı bir farklılığın meydana gelmediği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Olumlu ilişki boyutunda görülen anlamlılığın, son çocuklara ebeveynleri tarafından daha fazla ilgi gösterilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Son çocuğun kardeşlerden küçük olması, ebeveynlerin son çocuk üstünde yoğunlaşmalarına sebep olabilmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun anne yaşı ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu, Bağlanma Boyutu ve Çatışma Boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Annenin yaşı ne olursa olsun, dünyaya getirdiği her bebek onun için önemli ve değerlidir. Anne yaşı gözetmeksizin çocuğa verilmesi gereken ilgi ve bakım aynıdır. Anne-çocuk ilişkisinde, annenin yaşından ziyade çocuğuna karşı takındığı tutum ve davranış belirleyici olmaktadır. Bu sebeple anne yaşının anne-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı düşünülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde, araştırma sonuçlarını destekler nitelikte çalışmalar olduğu görülmektedir. Kök ve Ünal (2018); Lopez-Turley (2003) çalışmalarında annelerin yaşının anne-

çocuk ilişkisi bakımından anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yine Çakıcı (2006) araştırmasında, anne-çocuk ilişkisi puanlarına annenin yaşı açısından bakıldığında anlamlı bir farkın meydana gelmediğini ortaya koymuştur. Bu araştırma sonuçları, her yaşta ebeveynin çocukları ile sağlıklı ilişkiler kurma potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırma sonuçlarına karşın, anne yaşı ile ebeveyn-çocuk arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmaları da görmek mümkündür. Saygı'nın (2011) yaptığı araştırma sonucunda, annenin yaşı değişkeninin Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan toplam puanlara etki ettiği görülmektedir. Toplam puan analizlerinin sonuçlarına göre, 25-30 yaş grubu annelerin diğer yaş gruplarındaki annelere oranla daha çok çatışmalı ilişki yaşadıkları görülmektedir. Yine Sarı'nın (2007) yaptığı çalışma sonucunda, annesi 30 yaş ve altındaki çocukların sosyal uyum puan ortalamalarının, 36-40 yaş grubundaki annelerin çocuklarından daha düşük olduğunu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçların erken yaşta anne olmanın sebep olduğu deneyimsizlikten kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın beşinci alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun anne öğrenim durumu ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu, Bağlanma Boyutu ve Çatışma Boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Anneler doğum yaptıklarında içgüdüsel olarak, annelik duygularının da etkisiyle bebekleri ile doğaçlama bir şekilde iletişim kurmaya başlamaktadırlar. Anneler, öğrenim durumları ne olursa olsun, daha önce çocuk yetiştirme konusunda bazı örneklerle rastlamakta, bu örnekleri gözlemlemekte ve deneyimleme fırsatı bulmaktadırlar. Ayrıca anneler, çocuk yetiştirme sürecinde dışarıdan destek alabilmektedirler. Anne-çocuk ilişkisinde önemli olan annenin öğrenim durumundan ziyade, çocuk yetiştirme konusundaki bilgisi, deneyimleri ve çocuklarına yaklaşımıdır. Bu sebeple annenin öğrenim durumunun anne-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı düşünülmektedir. Benzer çalışmalar incelendiğinde, araştırma sonuçları ile paralellik gösteren çalışmalara da rastlanmaktadır. Saygı (2011) araştırması sonucunda, annenin öğrenim durumu değişkeninin Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeğinden alınan toplam puanlara etki etmediği görülmektedir. Hadeed (2005) aynı ölçeği kullandığı çalışmasında, daha iyi eğitim almış olmanın daha iyi bir anne-çocuk ilişkisi yaratmadığını ortaya koymuştur. Dereli ve Dereli (2017) ise araştırmalarında, Ebeveyn-Çocuk İlişkilerinin Çatışma Boyutu puanları ile annenin öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koymuşlardır. Buna karşın araştırma bulgularının tersine, öğrenim durumu ile ebeveyn çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir farklılığın ortaya çıktığı çalışmaları da görmek mümkündür. Mızrakçı'nın (1994) 3-6 yaş arasında çocuğu olan 145 annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörleri incelemeyi amaçladığı çalışması sonucunda, çocuk yetiştirme tutumları ve çocuk-anne arasındaki iletişim üzerinde en etkili faktörün öğrenim düzeyi olduğu ortaya çıkmıştır. Ucur (2005) araştırması sonucunda, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) puanlarına bakıldığında belirli boyutlarda anne ve babanın öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar oluşturduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, lise ve altı öğrenim düzeyinde olan annelerin üniversite ve üstü öğrenim

düzeyinde olan annelere oranla, aile içi etkileşimde daha sağlıklı iletişim kurabildikleri ortaya çıkmıştır. Şendoğdu'nun (2000) araştırması sonucunda, öğrenim düzeyi düşük olan annelerin çocuklarına karşı daha katı disiplin yöntemleri uyguladıkları ve çocukları üstünde daha fazla baskı uyguladıkları ortaya çıkmıştır. Saygı ve Uyanık-Balat (2013)'in araştırmaları sonucunda ise ilköğretim mezunu annelerin yüksek öğrenim seviyesindeki annelere göre daha çok çatışmalı ilişki yaşadıkları bulgusu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçların öğrenim seviyelerinden ziyade, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca günümüzde, anneliğe yönelik bilgilere ulaşımın kolaylaşması, günümüz annelerinin daha bilinçli anne çocuk ilişkisi kurmaları, okul öncesi eğitim programına 2013 programı ile birlikte zorunlu aile katılımı uygulamalarının girmesi, araştırmadaki çocukların da anaokullarına giden çocukların içinden seçilmeleri bu anlamda farklılığın ortaya çıkmamasına neden olarak sayılabilir.

Araştırmanın altıncı alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun cinsiyeti ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Puan ortalamalarına bakıldığında erkek çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik puanlarının kız çocukların puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Ülkemizde bu durum her ne kadar azalmaya başlasa da kız çocuklarına ve erkek çocuklarına biçilen sosyal rollerde farklılıklar görülmektedir. Kız çocuklarının daha naif, uyumlu ve ılımlı olmaları beklenirken; erkek çocukların daha atak, hareketli ve girişken olmaları beklenmektedir. Yine erkek çocukların kural dışı davranışları hoş görülebilirken, kız çocukların bu kurallara uyması beklenmektedir (Şepitci-Sarıbaş ve Gültekin-Akduman, 2019). Serbest bir şekilde yetiştirilen erkek çocukları okulda akranlarına karşı da serbest ve bencil tavırlar sergileyebilmektedirler. Bu durum çocukların akran ilişkilerini negatif yönde etkileyebilmekte, çocukları yalnızlığa itebilmekte ve sosyal olarak memnuniyetsiz olmalarına yol açabilmektedir. Ayrıca örneklem grubunu, Ağrı ilinde yaşayan çocuklar ve ailelerinin oluşturmasının da bu sonuçları doğurduğu düşünülmektedir. Doğru bölgelere doğru gidildikçe ataerkil bir yetiştirme tarzının daha çok olduğu görülmektedir. Bu bölgelerde erkek çocuklara pozitif ayrımcılık gösterilmesi sebebiyle, çocuklar kendilerini daha bağımsız, özgür, üstün ve durdurulamaz görebilmektedir. Bu durum da erkek çocuklarda saldırgan davranışların görülebilmesine ve bu çocukların akranları tarafından kabul edilmemelerine sebep olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, erkek çocukların kız çocuklarına oranla yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında araştırma ile paralel olarak çocuğun cinsiyeti ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ortaya koymuş çalışmaları görmek mümkündür (Jobe-Shields, Cohen, & Parra, 2011; Salı, 2016). Coplan, Closson ve Arbeau (2007) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda da yalnızlığın, endişe, saldırganlık ve akran dışlanması ile paralel yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılırken, cinsiyetin yalnızlık üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı da görülmüştür. Karaoğlu, Avşaroğlu ve Deniz (2009) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, kız çocukların yalnızlık düzeylerinin erkeklerden istatistiksel olarak anlamlı

derecede düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Junttila ve Vauras (2009) tarafından, çocuklar ve ebeveynler arasındaki yalnızlığın nesillerce aktarılıp aktarılmadığının incelendiği çalışmanın sonucunda, erkek çocukların kızlara göre daha fazla duygusal yalnızlık yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Tüm bu araştırmalara karşın, cinsiyet değişkeninin çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını ortaya koymuş çalışmaları da görmek mümkündür. Bülgür (2018), normal eğitim ve Montessori eğitim alan çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerini incelediği araştırmasında, normal eğitim alan çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri ile çocukların cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını bulgulamıştır. Şahin (2019) araştırması sonucunda, cinsiyetin 60-72 aylık çocukların yalnızlık ve memnuniyetsizlik duyguları üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca Koenig ve Abrams (1999), çocukluk döneminde yalnızlıkla cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmediğini, ergenlik veya yetişkinlik döneminde kadınların erkeklere oranla daha az yalnızlık duygusuna kapıldıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmanın yedinci alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun kardeş sayısı ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Çocuklar ilişkilerini şekillendirmedi, ebeveynlerinden etkilenebildiği gibi kardeşlerinden de etkilenebilmektedirler. Çocukların kardeşleri ile olan ilişkileri, oyunları, birbirlerine karşı model olmaları, tutumları ve tavırları onların diğer kişilerle olan ilişkilerini şekillendirebilmektedir. Fakat burada, diğer ilişkilerden alınan doyum şekillendiren şeyin, kardeş sayısından ziyade kardeşler arasındaki ilişkinin niteliği olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple kardeş sayısının çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizliklerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında, araştırma sonuçları ile benzerlik gösteren çalışmaları görmek mümkündür. Bülgür (2018) çalışmasında, 5-6 yaş çocuklarının yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerinin kardeş sayısına bağlı olarak farklılaşmadığı, buna rağmen tek çocukların puanlarının kardeşi olan çocuklardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aral ve Gürsoy'un (2000) yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre, yalnızlık puanları üstüne kardeş sayısının önemli bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Şahin (2019) de araştırması sonucunda, evdeki toplam çocuk sayısının 60-72 aylık çocukların yalnızlık ve memnuniyetsizlik düzeyleri üstünde anlamlı bir farklılık yaratmadığını ortaya koymuştur.

Araştırmanın sekizinci alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, çocuğun doğum sırası ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Çocukların akranları ile ilişkilerinin şekillenmesinde kardeşlerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Kardeşler birbirleri ile ilişki içine girerken, ilişkiyi başlatma, sürdürme ve bitirme becerilerini de öğrenmektedir. Kardeşlerin birbirlerine öğrettikleri davranışlar, tutumlar ve ilişkiler akran etkileşimlerinde de sergilenebilmektedir. Fakat burada akran ilişkilerini etkileyen, çocukları yalnızlığa ve sosyal memnuniyetsizliğe iten şey çocuğun kaçınıcı sırada doğduğu değil, kardeşleriyle kurduğu

iletişimin niteliğidir. Yine çocukların sosyal ve duysal becerileri kazanmasında ebeveynlerin tutum ve davranışları da etkili olmaktadır. Bu tutum ve davranışlar doğum sırası gözetmeksizin tüm çocuklara sergilenmektedir. Bu sebeple çocuğun doğum sırasının çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizliği üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmadığı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında araştırma sonuçları ile paralellik gösteren çalışmaların olduğunu görmek mümkündür. Aral ve Gürsoy'un (2000) yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların yalnızlık puanı üzerinde doğum sırası önemli bir farklılık meydana getirmemektedir. Yine Şahin (2019), araştırması sonucunda doğum sırasının 60-72 aylık çocukların yalnızlık ve memnuniyetsizlikleri üzerinde anlamlı bir farklılık meydana getirmediğini bulgulamıştır. Uluyurt (2012) yaptığı çalışmada doğum sırasına göre dördüncü sırada olan çocukların akranlarına karşı saldırganlık, korkulu kaygılı olma ve aşırı hareketlilik puanlarının birinci ve ikinci çocuğa göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca dördüncü çocukların ikinci çocuklara göre akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme puanlarının da daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin çocukların doğum sıralarından ziyade, çocuklara karşı sergilenmiş olan ebeveyn ve kardeş tutumlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, anne yaşı ile çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Anne ile çocuk arasındaki ilişki, çocuğun diğer kişilerle kuracağı ilişkileri etkileyen önemli bir faktördür. Anne ile çocuk arasındaki ilk ilişki olan bağlanmanın olumlu veya olumsuz yönde olması çocuğun tüm hayatına yön vermektedir. Anneleri ile aralarında güvenli bağlanma bulunan çocuklar, diğer ilişkilerine de güvenli ve olumlu yaklaşabilmektedir. Buna karşın anneleri ile güvensiz bağ kuran çocuklar, diğer insanlara güvenmekte zorluk çekmekte ve ilişkilerinde çekingen tavırlar sergilemektedirler. İlerleyen dönemlerde çocuklarına model olan annelerin, onlara karşı olan davranışları ve tutumları, çocuğun da başkalarına karşı bu davranışları ve tutumları sergilemesine sebep olmaktadır. Çocuk bu davranışlara paralel olarak akranları ile ilişkilerini şekillendirmektedir. Fakat burada annenin yaşından ziyade, anne ile çocuk arasında kurulan iletişim niteliğinin, çocuğun diğer iletişimlerini etkilediği düşünülmektedir. Bu sebeple annenin yaşının çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı düşünülmektedir. Buna karşın araştırma bulgularından farklı olarak anne yaşının yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerini etkilediğini ortaya koymuş çalışmaları görmek mümkündür. Şahin (2019) araştırması sonucunda, anne yaşının 60-72 aylık çocukların yalnızlık ve memnuniyetsizlikleri üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı bulgulamıştır. Araştırmaya göre, annesi 20-25 yaş aralığında olan çocukların puan ortalamasının, annesi 26-30 yaş aralığında olan çocukların ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu farklılığın yaştan ziyade çocuk yetiştirme tutumlarındaki farklılıklardan, çocuk yetiştirme ve çocukla iletişime geçme konusundaki deneyimsizliklerden, çatışma çözme becerilerindeki yetersizliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın onuncu alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, anne öğrenim durumu ile çocuğun yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Anneler öğrenim durumları ne olursa olsun, çocukları ile akranlarının ilişkilerinin nasıl olması gerektiğini bilmektedirler. Her anneye göre çocukların saldırgan davranışlar sergilemesi, arkadaşlarını incitmesi, işbirlikçi davranmaması, arkadaşlarına kötü sözler söylemesi ve buna benzer birçok olumsuz durum istenmedik olaylardır. Öğrenim durumu fark etmeksizin her anne çocuğunun akranları ile sağlıklı ilişkiler kurmasını istemekte ve onları bu yönde desteklemektedir. Bu sebeple annenin öğrenim durumundan ziyade, çocuklarının akranları ile ilişkilerindeki destekleyici veya tam tersi tutumlarının, çocuklarının yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizliklerini etkilediği düşünülmektedir. Bu sebeple annelerin öğrenim durumunun, çocuklarının yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında araştırma bulguları ile paralellik gösteren çalışmaları görmek mümkündür. Bülgür'un (2018) normal eğitim ve Montessori eğitimi alan çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerini karşılaştırdığı araştırması sonucunda, normal eğitim alan çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri ile annelerinin öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın görülmediği, buna rağmen en düşük puanları ön lisans mezunu annelerin çocuklarının, en yüksek puanları ise lise mezunu annelerin aldığı ortaya çıkmıştır. Şahin (2019) araştırması sonucunda, annelerin öğrenim durumunun 60-72 aylık çocukların yalnızlık ve memnuniyetsizlikleri üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını bulgulamıştır. Şahin-Kıralp ve Serin (2017), Baran, Baran ve Maskan (2015), Uruk ve Demir (2003) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer şekilde ebeveynin eğitim durumunun çocukların yalnızlık duygusu üzerinde bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Buna karşın literatürde çocuğun anne öğrenim durumu ile yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlikleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ortaya koyan çalışmaları da görmek mümkündür. Uluyurt (2012), Kök ve Ünal (2018), Gülay (2008) yaptıkları çalışmalarda anne öğrenim durumu arttıkça çocukların akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme puanlarındaki artışın yanı sıra anne öğrenim düzeyi düştükçe akranları tarafından dışlanma, akranlarına karşı korkulu kaygılı olma ve aşırı hareketlilik puanının arttığı şeklinde sonuçlara ulaşımlardır.

Araştırmanın on birinci alt problemine cevap verebilmek için yapılan analizlerin sonucunda, sırasıyla Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu, Bağlanma Boyutu ve Çatışma Boyutu ile Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeği puanları arasındaki ilişki $r=-0,212$, $r=0,175$ ve $r=-0,153$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayıların, negatif çıkmasından dolayı değişkenler arasında ters yönde; $|r|<0,30$ olmasından dolayı ise zayıf düzeyde bir ilişki olduğu, Olumlu İlişki, Bağlanma ve Çatışma Boyutları arttıkça Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizlik Ölçeğinden alınan puanının düştüğü görülmektedir. Çocukların aile üyeleri ile sağlıklı ilişkiler içinde olması onların akran ilişkilerini, yalnızlık düzeylerini ve sosyal memnuniyetsizliklerini etkilemektedir. Çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinde güvenli bağlanmaların olması, çatışma durumlarının yaşanmaması

ve ebeveynlerin çocuklarının sosyal becerileri kazanmasında rol model olması onların akranları ile ilişkilerini etkilemekte, dolayısıyla da yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeylerini belirlemektedir. Mikulincer ve Shaver (2014) bağlanmaya ilişkin güvensizliklerin yalnızlık duygusunu tetiklediğini ifade etmişlerdir. Literatüre bakıldığında araştırma sonuçlarını destekler nitelikte çalışmaları görmek mümkündür. Zhang (2011) araştırması sonucunda, çocuk ebeveyn ilişkisinin çocukların sosyal yetkinliğini pozitif yönde anlamlı düzeyde etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Bogaerts, Vanheule ve Desmet (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonucunda, ebeveyn ve akran bağlanması ile yalnızlık duygusu arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, ebeveyn bağlanmasının yalnızlık duygusu üzerinde dolaylı olarak etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Özabacı (2006) çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, annenin sosyal beceri düzeyinin çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri, sosyal ilişki sürdürme becerileri üzerinde oldukça etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yerlioğlu (2010) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, anne hassasiyetinin bağlanma davranışı ve kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkide katalizör rol oynadığı belirlenmiştir. Ayrıca, çocuğun kendini denetleme becerisi ve bağlanma davranışının, sosyo-duygusal uyum ile doğru orantılı bir yol izlediği görülmüştür. Akkaya-Ersan (2014) yaptığı çalışmada, sosyal kabul, problem çözme ve sosyal davranış becerilerindeki artışın sosyal problem çözme becerilerini olumlu etkilediğini, ayrıca sosyal problem çözme davranışı ile saldırganlık davranışı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Özmen (2013) yaptığı çalışmada, çocukların sosyal problem çözme becerilerinin artması ile birlikte sosyal kabul, problem çözme ve sosyal davranışın da arttığı sonucuna ulaşmıştır. Yöyen (2017) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, öğrencilerin benlik saygısı, insanlara güven duyma, ebeveyn ilgisi ve tartışmalara katılabilme düzeyleri ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Çeçen (2008) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, ebeveyn tutumlarının öğrencilerin yalnızlık ve sosyal destek düzeylerini etkilediği, ebeveynleri demokratik tutum sergileyen öğrencilerin daha az yalnızlık duyguları yaşadığı, arkadaşlarından ve ailelerinden sosyal desteği daha çok gördükleri ortaya çıkmıştır. Ural, Güven, Efe-Azkeskin, Sezer, Yılmaz, Akşin ve Bayındır (2015) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda, anne çocuk ilişkisinin sıcaklık ve sevgi alt boyutu ile sosyal davranış denetimlerinin sosyal ilişki denetim boyutu arasında doğru orantılı anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyal ilişki denetim boyutu ile anne-çocuk ilişkisinin ilgisizlik ve ihmal boyutu arasında ters orantılı bir ilişki bulunmuşlardır. Ayrıca Karakuş (2012), Kaya (2017) ve Uluç (2005), tarafından yapılan araştırmalarda da çalışmamızın bulgularıyla paralel olarak, anne-çocuk bağlanma çeşidinin çocukların sosyal memnuniyetsizlik düzeylerini etkili olduğu, güvenli bağlanma gösteren çocukların sosyal memnuniyetsizliğinin daha az; güvensiz bağlanma yaşayan çocukların ise sosyal memnuniyetsizliklerinin daha çok olduğu ortaya koyulmuştur.

Tüm bu sonuçlar doğrultusunda aşağıda önerilere yer verilmiştir:

- Okul öncesi eğitim programlarında eğitimciler, çocukların akran ilişkilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere ve oyunlara yer verebilir.
- Araştırmada, kardeş sayısı ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Bağlanma Boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu noktada eğitimciler ebeveyn-çocuk ilişkilerini ve kardeş ilişkilerini geliştirmeye yönelik aile katılım etkinliklerine yer verebilir.
- Eğitimciler, ihtiyaç belirlenmesi durumunda, ebeveyn-çocuk ilişkilerini ve kardeş ilişkilerini geliştirmeye yönelik aile eğitim çalışmaları planlayabilir.
- Araştırmada tespit edilen bir diğer sonuç, çocuğun doğum sırası ile Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği Olumlu İlişki Boyutu arasında anlamlı bir farklılığın olduğu şeklindedir. Buna yönelik ailelere ebeveynlik tutumları hakkında eğitimler düzenlenebilir.
- Bu araştırma, Ağrı ilindeki Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı anaokullarında ve anasınıflarında bulunan çocuklar ve çocukların anneleri ile yürütülmüştür. Konu ile ilgili farklı şehirlerde ve farklı yaşlarda çocuklarla çalışılıp karşılaştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırma çocuklar ve anneleri ile sınırlandırılmıştır. Benzer çalışmalar babalar ile yapılarak karşılaştırılabilir.
- Bu araştırma, farklı sosyo-ekonomik çevre ve coğrafi bölgelerde yaşayan örneklem grupları ile gerçekleştirilerek karşılaştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akkaya-Ersan, G. (2014). *60-72 aylık çocukların sosyal problem çözme becerilerinin ve akran ilişkilerinin işitsel muhakeme ve işlem becerileri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altoa, M., Handleya, E., Rogoscha, F., Cicchetti, D., & Totha, S. (2018). Maternal relationship quality and peer social acceptance as mediators between child maltreatment and adolescent depressive symptoms: Gender differences. *Journal of Adolescence*, 63, 19-28.
- Appleyard, K., Egeland, B., & Sroufe, L. A. (2007). Direct social support for young high risk children: relations with behavioral and emotional outcomes across time. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(3), 443-457.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2000). Gençlerin yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 25(116), 8-12.
- Aydın, A. (2018). *5-6 yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal duygusal uyumu, anne-babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Baran, M., Baran, M., & Maskan, A. (2015). A study on adolescent students' levels of hopelessness, loneliness and self-esteem: A sample from Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6, 341-353.
- Beal, C. (2006). Loneliness in olderwomen: A review of the literature. *Issues in Mental Health Nursing*, 27, 795-813. DOI: 10.1080/01612840600781196.
- Bogaerts, S., Vanheule, S., & Desmet, M. (2006). Feelings of subjective emotional loneliness: An exploration of attachment. *Social Behavior and Personality*, 34(7), 797-812.
- Bülgür, N. (2018). *Montessori eğitiminin 5-6 yaş grubu çocukların yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik düzeyleri üzerindeki etkisi (Adana ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çığ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (7. Baskı), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cassidy, J., & Asher, S. R. (1992). Loneliness and peer relationship in young children. *Child Development*, 63, 350-365.
- Coie, J. D., & Cillessen, A. H. N. (1993). Peer rejection: Origins and effects on children's development. *Current Directions in Psychological Science*, 2(3), 89-92.
- Coplan, R. J., Closson, L. M., & Arbeau, K. A. (2007). Gender differences in the behavioral associates of loneliness and social dissatisfaction in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48(10), 988-995.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve davranışı*. 14. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 6(3), 415-431.
- Demir, A., & Tarhan, N. (2001). Loneliness and social dissatisfaction in Turkish adolescents. *The Journal of Psychology*, 135(1), 113-123.
- Dereli, E., & Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Dodge, K. A., Lansford, J. E., Burks, V. S., Bates, J. E., Petit, G. S., Fontaine, R., & Price, J. M. (2003). Peer rejection and social information-processing factors in the development of aggressive behavior problems in children. *Child Development*, 74, 374 - 393.
- Doğruyol, S. (2018). *Algılanan anne-baba tutumu ve ebeveynle bağlanma ile akran ilişkileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Driscoll, K., & Pianta, R. C. (2011). Mothers' and fathers' perceptions of conflict and closeness in parent-child relationships during early childhood. *Journal of Early Childhood and Infant Psychology*, 7, 1-24.
- Ergül, A. (2009). *Bir grup süreci olarak akran zorbalığı: Katımlı rolü gruplarında tepkisel-amaçlı saldırganlık ve toplumsal konum*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fincham, D. F., Beach, S. R. H., Arias, I., & Brody, G. (1998). Children's attributions in the family: The children's relationship attribution measure. *Journal of Family Psychology*, 12(4), 481-493.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (1993). *How to design and evaluate research in education* (Vol. 7). New York: McGraw-Hill.
- Galanaki, E. (2004). Are children able to distinguish among to concepts of aloneness, loneliness, and solitude?. *International Journal of Behavioral Development*, 28(5), 435-443.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2015). *Çocuk ve ergen gelişimi* (8. Basım) (Dönmez, A. ve Çelen. N., Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenilirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gür, A. (2016). *Çocuk evlerinde yaşayan çocuklar ile ailesi ile birlikte yaşayan çocukların akran ilişkileriyle sosyal davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hadeed, J. (2005). *Poverty begins at home: Mother-child education programme in the Kingdom of Bahrain*. New York: Peterlang.
- İlaslan, Ö. (2009). *Çocukların bağlanma davranışlarının özlük nitelikleri ve anne bağlanma stillerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jobe-Shields, L., Cohen, R., & Parra, G. R. (2011). Patterns of change in children's loneliness: Trajectories from third through fifth grades. *Merrill-Palmer Quarterly*, 57(1), 25-47.
- Jones, H. W., & Hebb, L. (2003). The experience of loneliness: Objective and subjective factors. *The International Scope Review*, 5(9), 41-62.

- Junttila, N., & Vauras, M. (2009). Loneliness among school-aged children and their parents. *Scandinavian Journal of Psychology, 50*, 211-219.
- Karakuş, Ö. (2012). Ergenlerde bağlanma stilleri ve yalnızlık arasındaki ilişki. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 23*(2), 33-46.
- Karoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 43*, 231-254. DOI: 10.21764/efd.12383.
- Karaoğlu, N., Avşaroğlu, S., & Deniz, M. E. (2009). Yalnız mısın? Selçuk Üniversitesi öğrencilerinde yalnızlık düzeyi ile ilgili bir çalışma. *Marmara Medical Journal, 22*(1), 19-26.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Ş. (2017). *Ergenlerde ana-babaya bağlanma örüntüsünün benlik saygısı ve yalnızlık ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kendall, D. (2007). *Sociology in our times (6th edition)*. USA: Thomson Wadsworth.
- Kernan, M., Singer, E., & Swinnen, R. (2013). Giriş (A. Tüfekçi & Ü. Deniz, Çev.). M. Kernan & E. Singer (Ed.). *Erken çocukluk eğitim ve bakımında akran ilişkileri içinde* (ss. 1-14). Ankara: Nobel.
- Kesicioğlu, O. S. (2015). Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 40*(177), 327-342.
- Kochel, K. P., Bagwell, C. L., Ladd, G. W., & Rudolph, K. D. (2017). Do positive peer relations mitigate transactions between depressive symptoms and peer victimization in adolescence?. *Journal of Applied Developmental Psychology, 51*, 44-54. doi:10.1016/j.appdev.2017.04.003.
- Koenig, L. J., & Abrams, R. F. (1999). Adolescent loneliness and adjustment: A focus on gender differences. K. J. Rotenberg, & S. Hymel (Ed.), *Loneliness in childhood and adolescence içinde* (pp. 296-322). Cambridge, MA: Cambridge University Press.
- Kök, E. E., & Ünal, F. (2018). Ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Education Journal, 26*(5), 1437-1446. doi:10.24106/kefdergi.
- Laible, D. (2006). Maternal emotional expressiveness and attachment security: Links to representations of relationships and social behavior. *Merrill-Palmer Quarterly, 52*(4), 645-670.
- Ladd, G. W., & Profilet, S. M. (1996). The child behavior scale: A teacher-report measure of young children's aggressive, withdrawn, and prosocial behaviors. *Developmental Psychology, 32*(6), 1008-1024.
- Lopez-Turley, R. N. (2003). When do neighborhoods matter? The role of race and neighborhood peers. *Social Science Research, 32*(1), 61-79.
- Mehall, K. G., Spinrad, T. L., Eienberg, N., & Gaertner, B. M. (2009). Examining the relations of infant temperament and couples' marital satisfaction to mother and father involvement: A longitudinal study. *Fathering, 7*(1), 23-48.
- Mertler, C. A., & Vannatta, R. A. (2005). *Advanced and multivariate statistical methods: Practical application and interpretation (third edition)*. United States: Pyrczak Publishing.
- Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: Demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin alguları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Micklo, S. J. (1995). Developing young children's classification and logical thinking. *Childhood Education, 72*(1), 24-28.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2014). An attachment perspective on loneliness. R. J. Coplan, & J. C. Bowker (Ed.). *The handbook of solitude: Psychological perspectives on social isolation, social withdrawal, and being alone* (ss. 34-50). Oxford, England: Wiley-Blackwell.
- Önalın-Akfiret, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi, 1*(1), 39-58.
- Önder, S. (2016). *5-6 yaş çocukların bağlanma stillerinin akran ilişkilerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(1), 163-179.
- Özdemir-Topaloğlu, A. (2013). *Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akran ilişkilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgül, İ. E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi* (3. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özkan, T. (2014). *Çocuğu okul öncesi kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özmen, D. (2013). *5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin sosyal problem çözme becerisi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paquette, D., Bolte, C., Turcotte, G., Dubeau, D., & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering:

- Defining and associated variables. *Infant & Child Development*, 9(4), 213-230.
- Pianta, R. C. (1992). “*Child parent relationship scale*”, *Unpublished measure*, University of Virginia. Erişim adresi: <https://curry.virginia.edu/faculty-research/centers-labs-projects/castl/measures-developed-robert-c-pianta-phd> Erişim Tarihi: 25.09.2020.
- Pianta, R. C., Nimetz, S. L., & Benneth, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly*, 12(3), 263-280.
- Santos, A. J., Peceguina, I., Daniel, J. R., Shin, N., & Vaughn, B. E. (2013). Social competence in preschool children: Replication of results and clarification of a hierarchical measurement model. *Social Development*, 22(1), 163-179.
- Santrock, J. W. (2016). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi* (13. Basım) (G. Yüksel, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarı, E. (2007). *Anasının devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul örnekleme)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Saygı, D., & Uyanık-Balat, G. (2013). Anasının devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10(1), 844-862.
- Şahin-Kıralp, F. S., & Serin, N. B. (2017). A study of students' loneliness levels and their attachment styles. *Journal of Education and Training Studies*, 5(7), 37-45.
- Şahin, H. G. (2019). *60-72 aylık çocukların bağlanma durumları ile yalnızlık ve memnuniyetsizlik duyguları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışları değerlendirme ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şendoğdu, M. C. (2000). *Anaokuluna devam eden 5-6 yaş çocuklarının anne-babalarını algılamaları ile anne babaların kendi tutumlarını algılamaları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şepitci-Sarıbaş, M., & Gültekin-Akduman, G. (2019). 5-6 yaş çocuklarının öz düzenleme becerilerinin okul uyumu ile ilişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(63), 867-883.
- Tezel-Şahin, F. (2014). Anne-çocuk ilişkisi ve bu ilişkiyi etkileyen faktörler. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 2(3), 79-88.
- Thompson, M., Grace, C. O., & Cohen, L. J. (2002). *Çocukların sosyal yaşantısını anlamak için anne ve babalara öneriler. Çocuğunuzun arkadaşlık ilişkileri* (E. N. Boylu, Çev.). Ankara: Arkadaş.
- Tozkoparan, S. (2014). *Öğrenci algısına göre aileden alınan sosyal destek, anne-baba tutumu ve akran ilişkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ucur, Z. E. (2005). *Farklı aile tutumlarının okul öncesi dönem 5 yaş çocuklarının bilişsel performans düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uluç, S. (2005). *Okul öncesi çocuklarda benliğe ilişkin inançlar, kişilerarası şemalar ve bağlanma ilişkisinin temsilleri arasındaki ilişki: Ebeveynlerin kişilerarası şemalarının ve bağlanma modellerinin etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uluyurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ummanel, A. (2007). *Okul öncesi çocuklarda akran kabulünün çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ural, O., Güven, G., Efe-Azkeskin, K., Sezer, T., Yılmaz, E., Akşin, E., & Bayındır, D. (2015). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin kabul-red düzeyleri ile sosyal davranış denetimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(14), 456-471.
- Ural, O., Güven, G., Sezer, T., Efe-Azkeskin, K., & Yılmaz, E. (2015). *Okul öncesi dönemdeki çocukların bağlanma biçimleri ile sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Hacettepe, Ankara.
- Uruk, A. Ç., & Demir, A. (2003). The role of peers and families in predicting the loneliness level of adolescents. *The Journal of Psychology*, 137(2), 179-193.
- Ülgen, G., & Fidan, E. (2002). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Williams, S. T., Mastergeorge, A. M., & Ontai, L. L. (2010). Caregiver involvement in infant peer

- interactions: Scaffolding in a social context. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2), 251-266.
- Yavuzer, H. (2006). *Ana-baba okulu* (12. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk psikolojisi* (39. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, Z., Duyan, V., & Gelbal, S. (2013). Yalnızlık ve sosyal memnuniyetsizlik ölçeğinin 60-72 aylık Türk
- Yöyen, E. (2017). Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2185-2198.
- Yu, G., Zhang, Y., & Yan, R. (2005). Lone-liness, peer acceptance, and family functioning of Chinese children with learning disabilities: Characteristic sandrelations-ships. *Psychology inthe Schools*, 42(3), 325-331
- Zhang X., & Chen, H. (2010). Reciprocal influences between parents' perceptions of mother-child and çocuklarına uyarlanması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 45-58.
- Yerlioğlu, A. E. (2010). *Çocuğun bağlanma davranışının anne hassasiyeti ve çocuğun sosyo-duygusal yetkinliğiyle ilişkisi: Bağlanma davranışları sınıflandırma setinin, okul öncesi dönemdeki Türk çocuklarıyla kullanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- father-child relationships: A short-term long itudinal study in Chinese preschoolers. *The Journal Of Genetic Psychology*, 171, 22-34.
- Zhang, X. (2011). Parent-child and teacher-child relationships in Chinese preschoolers: The moderating role of preschool experiences and the mediating role of social competence. *Early Childhood Research Quarterly*, 26(2), 192-204.

Ek-1: Etik Kurul Onayı

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Tarih: 03.04.2020

Sayı: 71

KONU: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürlüğünün 01.04.2020 tarih ve E.7637 sayılı yazısı

KISACA ÖZET:

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürlüğünün ilgi yazısına istinaden Öğr. Gör. Eren ERTÖR, Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN ve doktora öğrencisi Merve ŞEPİTÇİ SARIBAŞ'ın "Okul Öncesi Dönemde Çocuk-Ebeveyn İlişkisi ile Çocukların Yalnızlık ve Sosyal Memnuniyetsizliklerinin İncelenmesi" isimli bilimsel araştırması için kurulumuzdan izin istenmiş olup, araştırma dosyası belirtilen yazı ekinde kurulumuza gönderilmiştir.

KONU İLE İLGİLİ KİŞİLER:

Öğr. Gör. Eren ERTÖR, Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN, Merve ŞEPİTÇİ SARIBAŞ

KONU İLE İLGİLİ YARARLANILAN VERİLER / KAYNAKLAR / DOKÜMANLAR

1. Sağlık Hizmetleri Meslek Y. O. Müdürlüğünün 01.04.2020 tarih ve E.7637 sayılı yazısı
2. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinin Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Yönergesi
3. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Etik İlkeleri
4. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi,
5. Helsinki Bildirgesi,
6. Dünya Hekimler Birliğinin ilke Bildirgeleri,
7. Amerikan Kimya Demeği (ACS) ilkeleri
8. Amerikan Psikologlar Derneği'nin (APA) Deontoloji ilkeleri,
9. TÜBİTAK Araştırma - Yayın Etiği,
10. T.C. Anayasası, Yasalar ve ilgili mevzuat

Yapılan etik kurul toplantısı sonuçları;

1. Öğr. Gör. Eren ERTÖR, Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN ve doktora öğrencisi Merve ŞEPİTÇİ SARIBAŞ'ın araştırmacılığını yaptığı araştırma dosyası kurul üyelerine gönderilmiştir. Söz konusu dosya kurul üyeleri tarafından incelenerek, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu 03.04.2020 tarihi saat 13:30'da araştırma ile ilgili başvuruyu görüşmek üzere Prof. Dr. Güray OKYAR başkanlığında toplanmıştır.

2. Öğr. Gör. Eren ERTÖR, Prof. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN ve doktora öğrencisi Merve ŞEPİTÇİ SARIBAŞ'ın araştırmacılığını yaptığı araştırma dosyası Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Yönergesi madde 3, 9, 10, 11, 12 ve 13'e göre incelenmiş olup, yapılacak araştırmaya izin verilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.

Tarih: 03.04.2020

Sayı: 71

	Adı Soyadı	Görev Yeri	Görevi	İmza
1	Prof. Dr. Güray OKYAR	Sağlık Bilimleri Ens. Müd.	Başkan	
2	Doç. Dr. Serkan KAPUCU	Eğitim Fakültesi	Üye	
3	Doç. Dr. Emine TEYFUR	Fen Edebiyat Fakültesi	Üye	
4	Doç. Dr. Şenay ARLI	Sağlık Yüksek Okulu	Üye	
5	Doç. Dr. Tayfun KARATAŞ	Sağlık Hizm. MYO Müd.	Üye	
6	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAFA	İslami İlimler Fakültesi	Üye	
7	Dr. Öğr. Üyesi Tuba AYDIN	Eczacılık Fakültesi	Üye	
8	Yılmaz SABUNCU	Hukuk Müşavirliği	Raportör	